

Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут
Кафедра громадського здоров'я

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПРОФІЛАКТИКА НЕІНФЕКЦІЙНИХ ТА
ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ. ОСНОВИ
ІМУНОПРОФІЛАКТИКИ»
для здобувачів освітньої програми І9 Громадське здоров'я
магістерського рівня вищої освіти, заочної форми навчання**

Суми – СумДУ
2026

Метою практичних занять є формування у здобувачів освіти професійних знань, умінь і практичних навичок щодо профілактики та контролю неінфекційних та інфекційних захворювань, оцінювання факторів ризику, застосування скринінгових підходів, планування профілактичних втручань та організації імунопрофілактики населення.

У процесі практичних занять здобувачі освіти повинні навчитися:

- аналізувати сучасні показники захворюваності та смертності населення;
- оцінювати тягар соціально значущих захворювань;
- визначати модифіковані та немодифіковані фактори ризику;
- ідентифікувати групи підвищеного ризику;
- застосовувати сучасні підходи до скринінгу та раннього виявлення захворювань;
- обґрунтовувати заходи первинної, вторинної та третинної профілактики;
- оцінювати ефективність профілактичних програм;
- розробляти індивідуальні та популяційні профілактичні стратегії;
- застосовувати сучасні принципи імунопрофілактики;
- оцінювати епідеміологічну, клінічну, імунологічну та економічну ефективність вакцинації;
- аналізувати ситуації, пов'язані з поширенням соціально значущих інфекційних захворювань;
- застосовувати принципи інфекційного контролю та профілактики професійного інфікування медичних працівників;
- працювати з інформаційними, статистичними та нормативними матеріалами;
- приймати обґрунтовані професійні рішення в індивідуальних та групових практичних ситуаціях.

Дисципліна включає наступні види навчальних занять

Тема 1. Сучасні погляди на профілактику та контроль найважливіших соціально значущих захворювань

Практичне заняття 1 "Сучасні погляди на найважливіші соціально значущі захворювання"

Епідеміологія неінфекційних хвороб. Глобальний тягар НІЗ в умовах надзвичайних ситуацій. Сучасні погляди на найважливіші соціально значущі НІЗ. Наслідки найважливіших хвороб для громадського здоров'я. Характеристика захворювань, найбільш значущих у ХХІ столітті. Вплив хвороб цивілізації на захворюваність та смертність населення в Україні та різних країнах світу. Проблеми розробки та впровадження поведінкових підходів щодо профілактики НІЗ. Вивчення даної теми передбачає роботу в навчальній кімнаті, що включає аналіз сучасних епідеміологічних даних, оцінювання тягара неінфекційних захворювань та визначення пріоритетів громадського здоров'я. Крім того, під час практичного заняття передбачене виконання групового практичного завдання з інтерпретації статистичних показників, аналізу факторів ризику та обґрунтування профілактичних стратегій відповідно до рекомендацій ВООЗ.

Тема 2. Профілактика та контроль серцево-судинних захворювань (ССЗ)

Практичне заняття 2 "Профілактика та контроль серцево-судинних захворювань (ССЗ)"

Сучасні підходи до профілактики ССЗ. Основні цілі профілактики ССЗ. Оцінка загального ризику ССЗ. Групи ризику. Програми профілактики ССЗ. Рекомендації з модифікації способу життя хворих на ССЗ. Скринінг та профілактика атеросклерозу, ішемічної хвороби серця, артеріальної гіпертензії. Вивчення даної теми передбачає практичну роботу в навчальній кімнаті з оцінювання загального серцево-судинного ризику, аналізу факторів ризику та визначення профілактичних заходів відповідно до сучасних рекомендацій та розв'язування практичного кейсу з обговоренням отриманих результатів.

Тема 3. Профілактика та контроль цукрового діабету (ЦД)

Практичне заняття 3 "Профілактика та контроль цукрового діабету (ЦД)"

Сучасні підходи до профілактики та скринінгу ЦД. Поведінкові фактори ризику розвитку ЦД. Групи ризику на ЦД для скринінгу. Альтернативні тести діагностики на ЦД 2 типу та їх інтерпретація. Алгоритми первинної та вторинної профілактики ЦД та контролю артеріального тиску. Профілактика ускладнень цукрового діабету. Вивчення даної теми передбачає практичну роботу в навчальній кімнаті інтерпретують результати скринінгових тестів, обґрунтовують заходи первинної і вторинної профілактики та розробляють рекомендації щодо профілактики ускладнень цукрового діабету.

Тема 4. Профілактика ожиріння

Практичне заняття 4 "Профілактика ожиріння"

Поведінкові фактори ризику, які сприяють реалізації спадкової схильності до ожиріння. Скринінг. Поняття індексу маси тіла (ІМТ). Класифікація ожиріння. Сучасні підходи до профілактики ожиріння. Рациональне харчування і фізична активність як основа програми з контролю маси тіла. Рекомендації з рационального харчування. Тактика при ожирінні в залежності від величини ІМТ і супутніх факторів ризику. Вивчення даної теми передбачає практичну роботу в навчальній кімнаті з аналізу факторів ризику ожиріння, розв'язування практичного кейсу з оцінювання нутритивного статусу населення та визначення ефективних профілактичних заходів.

Тема 5. Профілактика та контроль онкологічних захворювань

Практичне заняття 5 "Профілактика та контроль онкологічних захворювань"

Поняття первинної профілактики злоякісних новоутворень. Фактори, що збільшують ризик виникнення онкологічних захворювань. Скринінг. Онкомаркери. Передракові стани. Поняття

та види. Поняття первинної профілактики злоякісних новоутворень. Вивчення даної теми передбачає практичну роботу в навчальній кімнаті з аналізу факторів ризику онкологічних захворювань, розв'язання практичного кейсу з оцінювання ефективності скринінгових програм та сучасних підходів до профілактики злоякісних новоутворень.

Тема 6. Профілактика та контроль захворювань органів дихання (ЗОД)

Практичне заняття 6 "Профілактика та контроль захворювань органів дихання (ЗОД)"

Фактори ризику виникнення ЗОД (поведінкові екзогенні, ендогенні, керовані і некеровані). Методи активного виявлення осіб, яким загрожує розвиток хронічних ЗОД. Первинна профілактика серед осіб з групи ризику. Вторинна профілактика ЗОД. Вивчення даної теми передбачає роботу в навчальній кімнаті з аналізу факторів ризику виникнення захворювань органів дихання, оцінювання потреб у профілактичних втручаннях та розроблення заходів первинної і вторинної профілактики на індивідуальному та популяційному рівнях. Під час практичного заняття передбачене виконання групового практичного завдання з визначення групи ризику, аналізу результатів скринінгу, оцінки ефективності профілактичних програм і обґрунтування стратегії контролю хронічних захворювань органів дихання відповідно до сучасних рекомендацій.

Тема 7. Основи вакцинопрофілактики.

Практичне заняття 7 "Сучасні засади імунопрофілактики та організація вакцинопрофілактики в Україні"

Історичні, медичні, соціальні й економічні аспекти контрольованих інфекцій в Україні та світі. Історія імунопрофілактики. Активна та пасивна імунопрофілактика. Види імунопрофілактики. Організація проведення імунопрофілактики в Україні (нормативно-правова база). Календар профілактичних щеплень. Практичні аспекти організації та проведення імунопрофілактики інфекційних хвороб.

Оцінка ефективності імунопрофілактики (епідеміологічна, клінічна, імунологічна, економічна). Вивчення даної теми передбачає теоретичну роботу та практичну роботу у навчальній кімнаті, розв'язання практико-орієнтованих кейсів з проведенням розрахунків епідеміологічної, клінічної та економічної ефективності імунопрофілактики за допомогою даних архіву кафедри з подальшим обговоренням. Крім того, під час практичного заняття передбачено розв'язання практичного кейсу з додатковим визначенням та інтерпретацією результатів ІФА, РНГА (демонстрація) та визначення імунологічної ефективності.

Тема 8. Профілактика інфекційних захворювань

Практичне заняття 8 "Актуальні питання імунопрофілактики окремих інфекцій, як основа збереження громадського здоров'я"

Соціально значущі інфекційні захворювання (ВІЛ-інфекція, вірусні гепатити В і С, туберкульоз, нові респіраторні інфекції, зокрема COVID-19): епідеміологія захворювань, сучасні підходи до скринінгу та раннього виявлення інфекцій. Організація добровільного консультування і тестування (ДКТ) при ВІЛ-інфекції, ведення облікової медичної документації. Принципи первинної, вторинної та третинної профілактики інфекційних захворювань відповідно до рекомендацій ВООЗ та національних програм. Заходи інфекційного контролю та профілактика професійного інфікування медичних працівників у закладах охорони здоров'я. Особливості профілактики та протиепідемічних заходів при парентеральних інфекціях, туберкульозі та респіраторних інфекціях як глобальних загрозах громадському здоров'ю. Вивчення даної теми передбачає теоретичну роботу у навчальній кімнаті, застосування віртуальної симуляції (перегляд навчальних фільмів) з подальшим обговоренням; вивчення імунобіологічних препаратів - вакцин; вивчення напруженості поствакцинального імунітету (постановка та інтерпретація результатів *in vitro* тестів). Крім того, при вивченні даної теми передбачається розв'язання структурованого практико-орієнтованого кейсу "Оцінка бар'єрів та стратегій підвищення

охоплення вакцинацією проти COVID-19 у різних групах населення" з подальшим обговоренням.

Тема 9. Практико-орієнтований диференційний залік **Практичне заняття 9 "Диференційний залік"**

Проведення диференційного заліку відповідно до регламенту. I-й етап: підсумкове тестування; II-й етап: розв'язання практичного кейсу в рамках тем дисципліни; III етап: виконання практичних навичок.

Єдиний алгоритм практичних занять:

Структура практичного заняття

Етап	Зміст роботи
1. Організаційний етап	Ознайомлення з темою, метою та очікуваними результатами
2. Вхідний контроль	Тестування або коротке усне опитування
3. Актуалізація знань	Обговорення ключових проблем теми
4. Практична робота	Виконання індивідуальних або групових завдань
5. Кейс-аналіз	Розв'язання практико-орієнтованої ситуації
6. Представлення результатів	Презентація та обговорення рішень
7. Рефлексія	Аналіз отриманих результатів
8. Оцінювання	Формувальний зворотний зв'язок та виставлення оцінки

Викладання освітньої компоненти «Профілактика неінфекційних та інфекційних захворювань. Основи імунoproфілактики» здійснюється із застосуванням сучасних інтерактивних та практикоорієнтованих освітніх технологій.

Основними методами навчання є:

- **Практикоорієнтоване навчання (Practice-Based Learning)** – спрямоване на формування професійних умінь шляхом виконання практичних завдань, аналізу ситуацій у сфері громадського здоров'я та прийняття обґрунтованих рішень.

- **Командно-орієнтоване навчання (Team-Based Learning, TBL)** – передбачає виконання групових завдань, спільний аналіз проблем, розподіл ролей у команді та розроблення спільного професійного рішення.

- **Навчання на основі досліджень (Research-Based Learning, RBL)** – передбачає аналіз наукової інформації, статистичних та епідеміологічних даних, формування дослідницьких запитань та обґрунтування висновків на основі доказових даних.

- **Кейс-орієнтоване навчання (Case-Based Learning, CBL)** – реалізується шляхом розв'язання практико-орієнтованих кейсів, що моделюють реальні ситуації у сфері громадського здоров'я.

- **Електронне навчання** – здійснюється з використанням сучасних цифрових платформ та інформаційних ресурсів, зокрема MIX.sumdu.edu.ua, систем відеоконференцв'язку та рекомендованих електронних освітніх ресурсів.

- **Самостійне навчання** – передбачає самостійне опрацювання навчальної та наукової літератури, виконання індивідуальних завдань, підготовку до практичних занять та пошук сучасної доказової інформації.

- **Проблемне навчання** – спрямоване на формування аналітичного мислення шляхом постановки проблемних питань та пошуку оптимальних шляхів їх вирішення.

- Поєднання зазначених методів забезпечує активну участь здобувачів освіти у навчальному процесі, формування навичок критичного мислення, роботи з доказовою інформацією, командної взаємодії та прийняття професійних рішень.

Усі практичні та кейсові завдання з дисципліни розміщені на навчальній платформі **МІХ** та доступні для всіх здобувачів вищої освіти, які вивчають дисципліну. На платформі також

представлено необхідні навчально-методичні матеріали, інструкції щодо виконання завдань та додаткові інформаційні ресурси. Здобувачі мають можливість ознайомитися із завданнями, виконати їх та завантажити результати роботи відповідно до встановлених вимог. Використання платформи МІХ забезпечує єдиний інформаційний простір для організації самостійної та практичної роботи здобувачів.

**Інформаційне та навчально-методичне забезпечення
навчальної дисципліни «Профілактика неінфекційних та
інфекційних захворювань. Основи імунoproфілактики»**

Основна література

1. Громадське здоров'я: підручник / Грузева Т. С., Лехан В. М., 187 Огнєв В. А. та ін. ; за заг. ред. Т. С. Грузевої. Вінниця: Нова Книга, 2023. - 616 с.
2. Соціальна медицина, громадське здоров'я [Електронний ресурс] : навч. посіб. : у 4-х т. Т.1 : Біологічна статистика / В. А. Огнєв, К. Г. Помогайбо, П. О. Трегуб та ін. ; за заг. ред. В. А. Огнєва. — Харків : ХНМУ, 2023. — 316 с.
3. Соціальна медицина, громадське здоров'я [Електронний ресурс] : навч. посіб. : у 4-х т. Т.3 : Організація охорони здоров'я / В. А. Огнєв, Т. В. Пересипкіна, О. Є. Вашев та ін. ; за заг. ред. В. А. Огнєва. — Харків : ХНМУ, 2023. — 404 с.
4. Соціальна медицина, громадське здоров'я [Електронний ресурс] : навч. посіб. : у 4-х т. Т.1 : Біологічна статистика / В. А. Огнєв, К. Г. Помогайбо, П. О. Трегуб та ін. ; за заг. ред. В. А. Огнєва. — Харків : ХНМУ, 2023. — 316 с.
5. The Future Health Workforce: Integrated Solutions and Models of Care [Електронний ресурс] / M. Balasubramanian, S. Short. — Basel : MDPI, 2021. — 232 p.

Допоміжна література

1. Охорона здоров'я в Україні [Текст] : навч. посіб. / В. П. Петков, С. В. Петков, Є. Ю. Соболев та ін. ; під заг. ред. В.П. Петкова. — К. : Скіф, 2019. — 288 с. + Гриф МОН.
2. Методичні вказівки до семінарських занять із теми «Індикатори якості надання медичної населенню та порядок їх

моніторингу» з дисциплін «Соціальна медицина, громадське здоров'я», «Організація різних видів медичної допомоги. Управління якістю медичної допомоги» / укладачі : В. А. Сміянов, Н. О. Дрига, С. М. Півень. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 30 с.

3. Медико-соціологічне дослідження серед населення об'єднаних територіальних громад Сумської області щодо збереження власного здоров'я / В.А. Сміянов, Н.О. Дрига, А.М. Костенко [та ін.] // Україна. Здоров'я нації. 2019. № 3. С. 36-42.

4. Імунопрофілактика інфекційних хвороб: навч. метод. посіб. / Л. І. Чернишова, Ф. І. Лапій, А. П. Волоха та ін. ; за ред. Л.І. Чернишової, Ф.І. Лапія, А.П. Волохи. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Медицина, 2019. — 320 с. — ISBN 978-617-505-767-4.

5. Загальна теорія здоров'я [Текст] : навч. посіб. / О. І. Міхеєнко. — Суми : Університет. кн., 2019. — 156 с.

6. Board Review in Preventive Medicine and Public Health. Gregory Schwaid. ELSEVIER, 2017. 450 p.

7. Infectious diseases: textbook / О. А. Holubovska, М. А. Andreichyn, А. V. Shkurba etc. ; edit. О.А. Holubovska. — К. : AUS Medicine Publishing, 2018. — 664 p .

8. Global Health Economics. Shaping Health Policy in Lowand Middle-Income Countries [Електронний ресурс] / Р. Revill, М. Suhrcke, R. Moreno-Serra, М. Sculpher. — New Jersey : World Scientific, 2020. — 349 p.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Профілактика та контроль неінфекційних захворювань в умовах надзвичайних ситуацій. Поради для керівників: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/3621172>

2. Пропонований ВООЗ пакет основних втручань щодо неінфекційних захворювань (PEN) на рівні первинної медичної допомоги: https://portal.phc.org.ua/uk/who_materials/single/112/

3. Законодавство України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>

4. Медичне законодавство України: <https://moz.gov.ua/dokumenti>